

Opetus- ja kulttuuriministeriö

HALLITUKSEN ESITYS TOISEN KOTIMAISEN KIELEN KOKEILUSTA

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN lausuntopyyntö luonnoksesta Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi perusopetuslain väliaikaisesta muuttamisesta – toisen kotimaisen kielen kokeilu

OKM/13/010/2017

Suomen opinto-ohjaajat kiittää mahdollisuudesta saada lausua näkemyksensä hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi perusopetuslain väliaikaisesta muuttamisesta, joka koskee toisen kotimaisen kielen kokeilua. Kaikki esitykset, jotka edistävät suomalaisten nuorten kielitaidon parantamista ja monipuolistamista ovat tärkeitä, mutta tässä tapauksessa **Suomen opinto-ohjaajat ei kannata hallituksen esitystä** muuttaa väliaikaisesti perusopetuslakia toisen kotimaisen kielen opiskelusta vapauttamiseksi.

Perusteina tähän näkemykseensä Suomen opinto-ohjaajat esittää tässä lausunnossaan seuraavaa.

KAKSIKIELISYYS, TASA-ARVO JA KUSTANNUSVAIKUTUS

Vaikka hallitus esityksessään on yrittänyt ottaa huomioon perusopetuslain muuttamiseen liittyvät perustuslailliset ongelmat, niin esitys ei ole pystynyt avaamaan niitä olennaisia

ongelmakohtia, joita kokeilusta aiheutuu. Lähtökohdaksi on otettava se, että Suomi on perustuslain mukaan kaksikielinen maa, ja molempien kotimaisten kielten osaamisen riittävä taso turvattava kaikissa olosuhteissa.

Hallituksen esitys toteutuessaan vaatisi huomattavan enemmän muussa lainsäädännössä olevia muutoksia kuin nyt esitetty.

Ehdotuksessa luvataan, että esityksessä säädetään oppilaan ja hänen huoltajiensa harkintaa tukemaan opetuksen järjestäjän velvollisuus varmistaa oppilaiden ja heidän huoltajiensa tietopohja valinnan mahdollisista seurauksista ennen kielivalintojen tekemistä. Tämä tiedotus olisi ensisijaisen tärkeää, ja vaatii paljon koulutuksen järjestäjältä ja myös oppilaan huoltajilta ja suosii niitä huoltajia, joilla on aiempaa koulutustietoutta.

Vieraisiin kieliin liittyvillä valinnoilla on myös taipumus korreloida vanhempien koulutustaustan kanssa. Koulutetut, itsekkin ruotsia opiskelleet vanhemmat ymmärtävät paremmin ruotsin kielen merkityksen lastensa opinnoille ja tulevalle työelämälle kuin vähemmän koulutusta saaneet. Myös ennakkoluuloiset asenteet ruotsin kieltä kohtaan voivat korreloida vanhempien koulutustaustan kanssa. Todennäköisesti myös ruotsin kielen poisvalintaa tapahtuisi enemmän maaseudulla kuin kaupungeissa ja paikkakunnilla, joissa ruotsin kieltä ei ole mahdollisuus kuulla. Kaikki nämä luetellut seikat heikentävät koulutuksellista tasa-arvoa Suomessa.

Yhdeksi ongelmaksi ehdotetussa esityksessä muodostuu myös se, miten paikkakuntaa ja koulua kesken lukuvuoden muuttavalle opiskelijalle taataan mahdollisuus jatkaa opintoja toisen kotimaisen kielen tilalle valitussa kielessä, jos kyseisellä paikkakunnalla ei ole ollenkaan kyseisen kielen opetusta tai opettajaa.

Hallituksen esitys tuottaa lyhyenä kokeilunakin paljon lisä- ja kerrannaiskustannuksia tällaisena koulutusleikkausten aikana ja se kohdentuu varsin pieneen oppilasjoukkoon. Tällaista erivapautta syrjäytymisvaaran vuoksi ei tarvita, koska rehtori voi vapauttaa ruotsin kielen opiskelusta vieraskielisen, ruotsin kielen oppimisvaikeuksista kärsivän tai sellaisen opiskelijan, jolle ruotsin opiskelu tuottaa muuten kohtuuttomia vaikeuksia. Kaikkineen kysymyksessä on kallis ehdotus pienelle joukolle oppilaita.

RISTIRIIDASSA YLIOPPILASTUTKINNON KEHITTÄMISEN KANSSA

Hallituksen esitys on myös ristiriidassa ylioppilastutkinnon kehittämistä selvittäneen työryhmän esityksen kanssa, jossa esityksessä ehdotetaan tutkinnon rakennetta laajennettavaksi niin, että nykyisen rakenteen sijaan tutkintoon osallistuvan on suoritettava äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kolme koetta tai koeparia seuraavista:

- matematiikka
- toinen kotimainen kieli
- vieras kieli
- kaksi reaaliaineen koetta tai yksi reaaliaineen koe ja yksi vieraan kielen koe.

Tutkintoon osallistuva voi lisäksi suorittaa yhden tai useamman kokeen edellä mainituista kokeista. Ehdotetun esityksen mukaiseen kokeiluun osallistuvat eivät ainakaan toisen kotimaisen kielen osalta voi laajentaa ylioppilastutkintoaan.

Kun luonnoksessa on lähdetty ajatuksesta laajentaa oppilaiden opiskelemien muiden kielten kuin englannin ja ruotsin määrää. Tässä yhteydessä ei ole arvioitu riittävästi näiden muiden kielten pätevien opettajien saatavuutta eri puolilla Suomea. Lisäksi tutkimusten mukaan ruotsin kieli on esimerkiksi lukivaikeudesta kärsivälle oppilaalle rakenteellisesti selkeänä kielenä helpompaa kuin jonkin muun kielen opiskelu. Ruotsia jo osaavan on myös ruotsin kielen pohjalta helpompi oppia muita indoeurooppalaisia kieliä.

KIELELLISET VALMIUDET KORKEAKOULUSSA

Esityksessä ei ole arvioitu riittävästi sitä, miten lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa ruotsin opiskelu toteutetaan, jos oppilas on osallistunut kokeiluun, jossa ruotsia ei peruskoulussa ole opiskeltu? Lukioissa alkavana B3-kielenä tarjottava ruotsin oppimäärä ei ole riittävä pohja kirjoittaa ruotsia ylioppilaskirjoituksissa, eikä opiskelija kyseisellä pohjalla selviä korkeakoulujen virkamiesruotsin kokeesta, eikä ruotsinkielisistä tenttikirjoista. Ei ole myöskään varmaa, että kaikki lukiot pystyvät tarjoamaan opiskelijoilleen lukiossa alkavaa ruotsia.

Korkeakouluissa ollaan jo nyt huolissaan siitä, miten opiskelijat selviävät ruotsin opinnoista ja virkamiesruotsitutkinnosta. Jatko-opinnoissa vaadittavan ruotsin kielen taidon hankkiminen vapaan sivistystyön piirissä kansalais- ja työväenopistoissa on hidas ja jonkun verran maksava vaihtoehto, joka ei riitä korvaamaan poistettua mahdollisuutta opiskella ruotsia peruskoulusta alkaen.

TYÖLLISYYSVAIKUTUKSET

Kuntien ja valtion virkoihin tarvitaan jatkossakin työntekijöitä, joiden on pystyttävä osoittamaan virassa tai tehtävässä vaadittava ruotsin kielen taito. Korkeakoulujen valintaperusteisiin kokeilu aiheuttaa umpiperiä, sillä tälläkin hetkellä ruotsin ylioppilaskokeen suorittamisesta saa lähtöpisteitä monille opintoaloille. Hallituksen esitys asettaisi hakijat epätasa-arvoiseen asemaan jatko-opintoihin hakemisen suhteen. Ruotsin kielen ja valinnaisten vieraiden kielten opiskelua voidaan vapauttamista paremmin edistää kannustavalla asenteella, monipuolistamalla kielten opetuksen metodiikkaa ja ennen kaikkea antamalla korkeakoulujen hauissa nykyistä enemmän insentiivisempiä elementtejä ruotsin ja valinnaisten kielten ylioppilastutkintoarvosanoista.

Ruotsin kielen osaamisella on myös selkeä työllistävä vaikutus. Hyvin monet alat Suomessa tarvitsevat työntekijöitä, joiden on osattava ainakin puhua ruotsia. Ruotsin kielen osaamisella on myös selkeä työllistävä vaikutus Suomen ulkopuolella. Ruotsin valtio työllistäisi mielellään nykyistä enemmän suomalaisia eri alojen osaajia, jos heidän ruotsin kielen taitonsa olisi riittävä. Nyt riittävä taito on yleensä vain suomenruotsalaisilla.

Kielen osaaminen on aina myös tie kulttuurin ymmärtämiseen. Olemme kiinteä osa pohjoismaita ja läntistä Eurooppaa. Tämän kulttuuriperinnön välittäminen peruskoululaisille tapahtuu parhaiten ruotsin kieltä opiskelemalla ja ruotsalaiseen ja pohjoismaiseen kirjallisuuteen tutustumalla. Vaarana on myös se, että tällainen kokeilu heikentää yksipuolisesti ruotsin kielen asemaa, mutta ei lisää muiden valinnaiskielten opiskelua. Valinnaisten kielten opiskelijamäärien lisääminen vaatii kovaa työtä ja muunlaisia kannustavia toimenpiteitä, kuin nyt esitetty kokeilu.

Tampereella 4.6.2017

Jukka Eero Vuorinen
puheenjohtaja
Suomen opinto-ohjaajat ry

LAUSUNNON KESKEINEN SISÄLTÖ

- Suomen opinto-ohjaajat eivät kannata perusopetuslain väliaikaisesta muuttamisesta, joka koskee toisen kotimaisen kielen kokeilua. Kaikki esitykset, jotka edistävät suomalaisten nuorten kielitaidon paranemista ja monipuolistamista ovat tärkeitä, mutta tässä tapauksessa Suomen opinto-ohjaajat ry ei kannata hallituksen esitystä muuttaa väliaikaisesti perusopetuslakia toisen kotimaisen kielen opiskelusta vapauttamiseksi.
- Lähtökohdaksi on otettava se, että Suomi on perustuslain mukaan kaksikielinen maa, ja ruotsin opinnot on alusta lähtien turvattava kaikissa peruskouluissa kaikille peruskoululaisille, jottei synny erilaisia opiskeluun liittyviä umpiperiä. Lisäksi hallituksen esitys vaatii paljon muita lainsäädännöllisiä muutoksia ja on ristiriidassa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustavoitteiden kanssa.
- Hallituksen esitys tuottaa paljon lisäkustannuksia tänä koulutusleikkausten aikana ja se kohdentuu varsin pieneen oppilasjoukkoon. Tällaista erivapautta syrjäytymisvaaran vuoksi ei tarvita, koska rehtori voi vapauttaa ruotsin kielen opiskelusta vieraskielisen, ruotsin kielen oppimisvaikeuksista kärsivän tai sellaisen opiskelijan, jolle ruotsin opiskelu tuottaa muuten kohtuuttomia vaikeuksia. Kaikkineen kysymyksessä on kallis ehdotus pienelle joukolle oppilaita.
- Hallituksen esitys on myös ristiriidassa ylioppilastutkinnon kehittämistä selvittäneen työryhmän esityksen kanssa. Ehdotetun esityksen mukaiseen kokeiluun osallistuvat eivät ainakaan ruotsin kielen osalta voi laajentaa ylioppilastutkintoaan. Kuntien ja valtion virkoihin tarvitaan jatkossakin työntekijöitä, joiden on pystyttävä osoittamaan virassa tai tehtävässä vaadittava ruotsin kielen taito. Korkeakoulujen valintaperusteisiin kokeilu aiheuttaa umpiperiä, sillä tällä hetkellä ruotsin ylioppilaskokeen suorittamisesta saa lähtöpisteitä monille opintoaloille. Ruotsin kielen osaamisella on myös selkeä työllistävä vaikutus. Hyvin monet alat Suomessa tarvitsevat työntekijöitä, joiden on osattava ainakin puhua ruotsia.